

PIEKRASTES AINAVA

1. Ainavas struktūras raksturojums

Piekrastes ainavu veido pludmale, primārās un sekundārās kāpas, tajā skaitā aizsargājamās pelēkās kāpas un piekrastes meža josla, kā arī atsevišķi pļavu fragmenti. Piekrastes ainavu iespējams iedalīt vairākos posmos:

1. posms no ZVBR dienvidu robežas (Dūčurga/Laudurga) līdz Vitrupes ietekai jūrā.

Jūras piekrastē dominē oļainās un grantainās pludmales ar laukakmeņiem, dažviet sastopamas smilšainās pludmales. Dabiskā jūras abrāzijas procesa rezultātā piekrastē izveidojušies stāvkrasti – smilšakmens atsegumi (piemēram, Kūtkāju rags, Veczemju klintis, Rankuļrags, Ežurgu sarkanās klintis un Ķurmragi). Vietās, kur noris smilšu akumulācija, izveidojušās primārās kāpas: embrionālās kāpas un priekškāpas. Nereti šaurā joslā saglabājušās sekundārās kāpas (tajā skaitā aizsargājamās pelēkās kāpas) ar reto un aizsargājamo Gmelina alisi (*Alyssum gmelinii*). Šajā piekrastes posmā apbūve ir skraja un saglabājusies no pagājušajiem gadsimtiem. Piekrastes ainavā ietilpstošajās mežu teritorijās pārsvarā sastopamas mistrotas mežaudzes (bērzs, priede).

2. posms no Vitrupes ietekas jūrā līdz Svētupes ietekai jūrā.

Abpus Vitrupes ietekai jūrā noris aktīva smilšu akumulācija – attīstās plašas un salīdzinoši augstas priekškāpas, posmā līdz Svētupes ietekai jūrā dominē akumulatīvā pludmale, pludmales augšējā daļā smalka smilts mijas ar atsevišķiem laukakmeņiem. Nereti salīdzinoši šaurā joslā saglabājušās sekundārās kāpas (tajā skaitā aizsargājamās pelēkās kāpas). Šajā piekrastes posmā apbūve ir skraja un saglabājusies no pagājušajiem gadsimtiem. Piekrastes ainavā ietilpstošajās mežu teritorijās pārsvarā sastopamas priežu sausieņu mežaudzes.

3. posms no Svētupes ietekas jūrā līdz Salacgrīvai.

Jūras piekrastē maz traucēti noris dabiskie procesi – smilšu akumulācija un veģetācijas attīstība pludmalē. Uz ziemeļiem no Svētupes ietekas jūrā ~2 km garumā veidojas ar veģetāciju klāta pludmale, vietām - jūrmalas pļavu fragmenti. Līdz Salacgrīvai smilšainā pludmale ir klāta ar fragmentāru veģetāciju. Pludmales augšējā daļā nereti sastopami oļi. Pludmales ārējā malā veidojas lagūnas, kur attīstās niedru un meldru audzes. Pie Svētciema dominē niedru audzes un akmeņu sēkļi, aizsargājamās pelēkās kāpas un bioloģiski vērtīgas pļavas. Salacgrīvas pilsētā piekrastē apbūve ir blīva. Piekrastes ainavā ietilpstošajās mežu teritorijās pārsvarā sastopamas priežu sausieņu mežaudzes.

4. posms no Salacgrīvas līdz Kuivižiem.

Uz ziemeļiem no Salacas ietekas jūrā (~2,5 km) netraucēti attīstās dinamiskā līdzsvara krasts, ar regulāri paskalojamo priekškāpu. Tālāko krastu posmu līdz Kuivižiem veido jūrmalas pļavas (randu pļavas). Piekrastes ainavā ietilpstošajās mežu teritorijās pārsvarā sastopamas priežu sausieņu mežaudzes.

5. posms no Kuivižiem līdz Latvijas Z robežai (Ainaži).

Jūras piekrastē izveidojušās Latvijā plašākās jūrmalas (randu) pļavu platības. Ideālā gadījumā – noganītas un fragmentāri pļautas, lai saglabātos atklātas un neaizaugtu ar parasto niedri (*Phragmites australis*). Pļavas iekšzemes virzienā robežojas Litorīnas jūras terasi, kur saglabājušies aizsargājamie pelēko kāpu fragmenti, sausieņu pļavām un priežu sausieņu mežiem. Jūras seklūdens joslā attīstās meldru un niedru audzes, retāk – šaura smilšaina pludmale. Nelielās platībās attīstījušies arī melnalkšņu meži, terciārās kāpas ir klātas ar priežu sausieņu mežiem, tajā skaitā vecām priežu audzēm.

2. Ainavas raksturojums un attīstība

2.1. Ainavas bioloģiskās daudzveidības raksturojums

1. posms no ZVBR dienvidu robežas (Dūčurga/Laudurga) līdz Vitrupes ietekai jūrā

Lielākā daļa no piekrastes posma ietilpst dabas liegumā “Vidzemes akmeņainā jūrmala”. Teritorijā konstatēti 11 ES Biotopu direktīvas biotopi, no kuriem seši ir jūrmalai raksturīgie biotopi. Pārējie vērtīgie biotopi – pļavas, vecās priežu mežaudzes un nedaudz arī melnalkšņu staignāji, ozolu meža nogabali (pie Kurliņupes un Maniņiem), ošu meži Baltijas ledus ezera stāvkrastā. Īpaši nozīmīgi Eiropā un Latvijā ļoti reti sastopamu biotopu daudzgadīgi augāji akmeņainās pludmalēs un smilšakmens atsegumi jūras krasta aizsardzības teritorijā (www.dap.gov.lv). Arī pārējās teritorijās sastopamas aizsargājamās dabas vērtības (dabiskie meža biotopi, bioloģiski vērtīgie zālāji u.c.).

2. posms no Vitrupes ietekas jūrā līdz Svētupes ietekai jūrā.

Atsevišķās vietās sastopami aizsargājamo pelēko kāpu fragmenti un vecās priežu mežaudzes.

3. posms no Svētupes ietekas jūrā līdz Salacgrīvai.

Jūras piekrastē maz-traucēti noris dabiskie procesi – smilšu akumulācija un veģetācijas attīstība pludmalē. Uz ziemeļiem no Svētupes ietekas jūrā ~2 km garumā veidojas ar veģetāciju klāta pludmale, vietām veidojas jūrmalas pļavu fragmenti. Līdz Salacgrīvai smilšainā pludmale ir klāta ar fragmentāru veģetāciju. Pludmales augšējā daļā nereti sastopami oļi. Pludmales ārējā malā veidojas lagūnas, kur attīstās niedru un meldru audzes. Pie Svētciema dominē niedrāji un akmeņu sēkļi, aizsargājamās pelēkās kāpas un bioloģiski vērtīgas pļavas. Piekrastes daļā daudzviet bioloģiski vecas priežu audzes (dabiskie meža biotopi).

4. posms no Salacgrīvas līdz Kuivižiem.

Jūras piekrastē izveidojusies smilšu akumulatīvā pludmale. Piekrastes daļā daudzviet bioloģiski vecas priežu audzes (dabiskie meža biotopi).

5. posms no Kuivižiem līdz Latvijas Z robežai (Ainaži).

Krasta lielākajā posmā atrodas viena ĪADT, dabas lieguma, *NATURA* 2000 vieta “Randu pļavas”. Liegums izveidots piejūras pļavu, retu augu sugu un sabiedrību aizsardzībai. Nozīmīga ligzdojošo brīdējputnu un ūdensputnu vieta. Vairāk nekā 40 aizsargājamo augu sugu. Viena no 3 purva mātsaknes (*Angelica palustris*) atradnēm Latvijā. (www.dap.gov.lv). No botāniskā

viedokļa lieguma teritorija ir nozīmīgākā visā ZVBR un viena no nozīmīgākajām visā Latvijā. Arī pārējās teritorijās sastopamas aizsargājamās dabas vērtības (dabiskie meža biotopi, bioloģiski vērtīgie zālāji u.c.).

Visa piekrastes teritorija ir nozīmīgs putnu migrācijas koridors.

2.2. Ainavas estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības

Ainavas estētiskais novērtējums:

Teritorijai viena no augstākām estētiskajām vērtībām ZVBR. Teritorijas estētisko vērtību nosaka:

1. plašie, atvērtie skati, kas paveras no krasta uz Rīgas jūras līci;
2. vizuāli daudzveidīgā jūras piekraste (sevišķi augsta vizuālā vērtība ir akmeņainai jūrmalai un skatiem, kas paveras no stāvkrasta uz jūru);
3. smilšakmens atsegumi;
4. vecās priežu audzes uz Baltijas jūras iepriekšējo attīstības stadiju kāpām.

Ainavas kultūrvēsturiskais novērtējums:

Kultūrvēsturiskā ainava ar dispersu viensētu izvietojumu gar jūras krastu pie mazajām upītēm, strautiem, veidojot mazas atklātas lauksaimniecības ainavu telpas vienlaidus meža masīvā.

Kultūrvēsturiskie ainavas elementi:

- Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis – dzīvojamā rija Ķurmos.
- Kultūrvēsturiskā vērtība ir zvejnieku sētām.
- **Ainažu muiža:** Ainažu muižas kungu māja būvēta 19. gs. beigās. Tā ir asimetriski risināta celtne ar trīsstāvu torni, mākslinieciski veidotu zelmini un stūra rustiem un labi saglabājusies, tikai nepieciešami atjaunošanas darbi, saglabājies neliels parka fragments. Muižai piemīt arhitektoniska vērtība. Nav saglabājušās muižas saimniecības ēkas, iespējams, tādēļ, ka muiža atrodas pilsētā, kur intensīvas apbūves rezultātā periodiski mainās pilsētas elementi un tās telpiskā struktūra.
- **Duntes muiža:** Saglabājies interesants un plašs komplekss ar brīvu skata perspektīvu. Vecā kungu nama vietā uzcelta jauna ēka (ar neautentiskiem materiāliem), kurā pašlaik atrodas Minhauzena muzejs, kas atrodas pie Duntes strauta ar dīķi, ir atjaunots tilts, vārti un sēta piebraucamajam ceļam pie muižas. Praktiski pretī jaunuzceltajai ēkai otrā dīķa pusē atrodas ļoti labi saglabājies 1875.g. celts vešūzis (izveidota dzīvojamā ēka, nesamazinot tā vērtību), saglabājies stallis vai klēts (tagad tajā ir dzīvojamā ēka), blakus vēl viena kūts/klēts, skaists parka fragments. Apkārtnē ir sakopta, redzama arī mūsdienu apbūve, tomēr tā netraucē izjust kompleksa telpisko struktūru un neaizsedz ainaviski brīvo teritoriju. Komplekss ir modernizēts, tomēr tam vēl aizvien piemīt patīkama vēsturiskā aura, un tas ir kultūrvēsturiski nozīmīgs.
- **Lielsalacas luterāņu baznīca** (Valsts aizsardz. Nr 3931-3941, valsts nozīmes).
- **Lielsalacas viduslaiku pils** (Valsts aizsardz. Nr 1478, valsts nozīmes) krastā.

- **Ainažu jūrskolas kapsēta** (Valsts aizsardz. Nr 43, valsts nozīmes).
- **Ainažu ostas mols** (izskatāms jautājums par pieminekļa statusa piešķiršanu).

2.3. Ainavas sociālekonomiskā nozīme

1. Pašreiz piekrastes ainavai ir liela nozīme tūrisma un rekreācijas attīstībā.
2. Salacgrīvā attīstīta zivju pārstrāde un mazā osta. Perspektīvā minētie ekonomiskās darbības virzieni saglabājami.
3. Perspektīvā iespējams attīstīt jahtu ostu Kuivižos.

2.4. Vispārējās tendences ainavu struktūras attīstībā un to ietekmējošie faktori

Ainavas struktūras attīstības tendences:

1. Lauksaimniecības zemju „plankumu” aizaugšana ar krūmiem un mežu.
2. Randu pļavu aizaugšana ar niedrēm un krūmiem.
3. Jūras erozijas rezultātā tiek izskaloti stāvkrausti un noskalotas priekškāpas.
4. Atpūtnieku un tūristu ietekmē tiek pārveidoti biotopi (atpūtas vietas „Klintis”, autostāvvietu „Plūdoņi – Smiltiņas” un Kempinga „Meleku līcis” apkārtnē).
5. Liela interese apbūves attīstībai Rīgas līča piekrastē.

2.5. Ainavu vai ainavu elementu pašreizējais aizsardzības režīms un tā ietekme uz ainavu izmantošanu un apsaimniekošanu

Visa teritorija ietilpst ZVBR ainavu aizsardzības zonā un Rīgas jūras līča aizsargjoslā gan krasta kāpu aizsargjosla, gan ierobežotas saimnieciskās darbības josla līdz 5 kilometru platumā.

Piekrastē atrodas:

1. Dabas liegums „Vidzemes akmeņainā jūrmala” (Dabas aizsardzības plāns izstrādāts 2004. gadā).
2. NATURA 2000 teritorija – dabas liegums „Randu pļavas” (Dabas aizsardzības plāns izstrādāts 2005. gadā).

2.6. Vēlamā ainavu struktūra un tās elementu attīstība

Pašreizējās ainavu struktūras saglabāšana, vienlaicīgi ierobežojot pļavu aizaugšanu un apbūves attīstību piekrastes zonā.

2.7. Priekšlikumi ainavas izmantošanai un apsaimniekošanai

1. Plānojot un realizējot pasākumus jūras piekrastē, visu līmeņu plānojumos, jāievēro integrāla pieeja – pasākums attiecināms ne tikai uz konkrēto vietu, bet jāizvērtē tā ietekme un devums plašākā krasta posmā, ideālā gadījumā posmā Rīga – Ainaži, obligāti – visā ZVBR jūras krasta robežas (62 km) posmā. Plānojot jāizvērtē iespējas nodalīt krasta posmus, kur noris pēc iespējas netraucēta dabiskā attīstība, no posmiem, kuri atvēlēti saimnieciskai darbībai un rekreācijai.

2. Krasta kāpu aizsargjoslā un ierobežotas saimnieciskās darbības joslā jāsaglabā mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi.
3. Jāīsteno izstrādātie dabas liegumu „Vidzemes akmeņainā jūrmala” un „Randu pļavas” dabas aizsardzības plāni.
4. Zemes transformācija ārpus apdzīvotām vietām ir aizliegta. Piekrastes joslā apbūve pieļaujama tikai esošo ciemu robežās vai arī rekreācijas un tūrisma infrastruktūras vajadzībām vietās, kas paredzētas tūrisma attīstībai. Ciemu attīstībai vēlams virziens – uz iekšzemi.
5. Piekrastes joslā nav pieļaujama vēja ģeneratoru būvniecība.
6. Piekrastes joslā jāizstrādā rekreācijas un tūrisma attīstības plāns, lielāko uzmanību veltot piekrastes kapacitātes paaugstināšanai un ietekmes uz vidi samazināšanai.
7. Ja krastu noskalošana neapdraud esošo apbūvi vai ostu darbību, nedrīkst ierīkot krastu nostiprinājuma būves. Pirms lemt par jaunu apbūves vietu izveidi un jūras krasta aizsardzības pasākumiem – jāveic detalizēta izpēte, jo, sākot stiprināt krastu, palielinās jūras ietekme uz krastu pirms un pēc stiprinājuma.
8. Tālākā perspektīvā vēlams atvirzīt „VIA Baltica” autoceļu no piekrastes (Vitupes apkārtnē), saglabājot veco ceļu kā tūristu ceļu.
9. Mazā osta saglabājama un attīstāma Salacgrīvā, bet jahtu osta Salacgrīvā un Ainažos.
10. Dunties muižas kompleksa ainavu telpas saglabāšana, jo pašreizējā brīdī tai piemīt plašuma izjūta un tas labi reprezentē kādreizējo telpisko struktūru. Izvērtējama aizsardzības statusa piešķiršana muižas kompleksam – saimniecības ēkām (īpaši vešūzim), muižas apkārtnē, parka fragmentam.
11. Jāizstrādā Kuivižu degradētās teritorijas attīstības plāns. Minētajā vietā pieļaujama tūrisma un rekreācijas infrastruktūras attīstība.

3. Priekšlikumi ZVBR zonējumam

Saglabājams esošais ZVBR zonējums.